

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИЯВЛЕННЯ ЇХ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Анотація

Реформування сучасного українського суспільства супроводжується загостренням соціальних проблем. У сучасних умовах ринку праці та особливостей працевлаштування зростають вимоги до професійної компетентності випускників, що обумовлює якісно нові форми та методи вищої освіти, спрямовані на створення цілісної системи безперервної освіти, на розширення сфери самостійної діяльності студентів, які формують навички самоорганізації та самоосвіти.

Розширення функцій та зростання ролі самостійної роботи студентів не тільки веде до збільшення її обсягу, а й обумовлює зміну у взаємовідносинах між викладачем і студентом як рівноправними суб'єктами навчальної діяльності, привчатимуть його самостійно вирішувати питання організації, планування, контролю за своєю навчальною діяльністю, виховуючи самостійність як особисту рису характеру.

У статті розглядаються особливості організації самостійної роботи студентів з урахуванням сучасних вимог та умов навчання, підходи її ефективної організації як невід'ємної складової в системі освітнього середовища.

Ключові слова: самостійна робота, індивідуальна робота, самоосвіта, самостійність, творче завдання, самостійний пошук.

І.З. Адамова, к.э.н., К.Л. Багрий, к.э.н.,

Черновицкий торгово-экономический институт КНТЭУ, г. Черновцы

ОСОБЕННОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ В ПРОЦЕССЕ ВЫЯВЛЕНИЯ ИХ ТВОРЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА

Аннотация

Реформирование современного украинского общества сопровождается обострением социальных проблем. В современных условиях рынка труда и особенностей трудоустройства возрастают требования к профессиональной компетентности выпускников, обуславливает качественно новые формы и методы высшего образования, направлены на создание целостной системы непрерывного образования, на расширение сферы самостоятельной деятельности студентов, которые формируют навыки самоорганизации и самообразования.

Расширение функций и возрастание роли самостоятельной работы студентов не только ведет к увеличению ее объема, но и обуславливает изменение во взаимоотношениях между преподавателем и студентом как равноправными субъектами учебной деятельности, учат его самостоятельно решать вопросы организации, планирования, контроля за своей учебной деятельностью, воспитывая самостоятельность, как личную черту характера.

В статье рассматриваются особенности организации самостоятельной работы студентов с учетом современных требований и условий обучения, подходы ее эффективной организации как неотъемлемой составляющей в системе образовательной среды.

Ключевые слова: самостоятельная работа, индивидуальная работа, самообразование, самостоятельность, творческое задание, самостоятельный поиск.

Постановка проблеми. Організація самостійної роботи студентів завжди була і залишається однією із центральних проблем вищої школи, але на сьогодні ця проблема набуває особливої актуальності. Саме тому вища школа поступово, але неухильно переходить від передачі інформації до управління навчально-пізнавальною діяльністю, формування у студентів навичок самостійної творчої роботи.

Самостійна робота студентів, підходи до якої потребують докорінних змін, на сучасному етапі повинна стати основою вищої освіти, важливою частиною процесу підготовки фахівців. Саме тому пошук та розробка нових педагогічних концепцій, в межах яких можливі нові рішення організації самостійної роботи майбутніх педагогів, є надзвичайно важливою й актуальною теоретичною та практичною проблемою.

Сучасне суспільство поставило перед вищою освітою завдання формувати особистість, котра у професійній діяльності буде здатною самостійно вирішувати складні і нестандартні завдання, підходити до власної професійної діяльності творчо, буде постійно самовдосконалюватися у професійному плані протягом всієї кар'єри.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми організації самостійної навчальної діяльності студентів різнобічно висвітлюються у працях А. Алексюка [1], Л. Журавської [4], О. Мороза [7], М. Фіцули [10] та ін.; самостійна робота визначається як один із ефективних методів пізнавальної діяльності в роботах М. Буланової-Топоркової [2], М. Данілова [3], В. Ортинського [8] та ін., а також досліджується як форма організації навчання В. Євдокимовим [5], А. Кузьмінським [6], М. Дяченком, Л. Кандибовичем, С. Кандибовичем [9] та ін.

Досягнення сформованості у студентів самостійності багато в чому, на думку вищезазначених дослідників, залежить від рівня їхньої інформаційної культури, а саме від умінь самостійно здобувати, опрацьовувати і використовувати інформацію в процесі освітньої й наукової діяльності.

Аналіз розробки різних аспектів зазначеної проблеми засвідчив недостатнє дослідження питань, які пов'язані з розглядом особливостей та прогнозування наслідків використання нових технологічних та інформаційних підходів до процесу самостійного навчання, визначав би форми роботи за умов нової методологічної орієнтації модернізації навчального процесу.

Незважаючи на широкий і багатоплановий характер досліджень, присвячених самостійній науковій організації праці студентів, багато питань цієї складної проблеми залишаються поки що не з'ясованими.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є розкриття сутності, особливостей та форм самостійної роботи студентів та визначення умов її ефективного використання.

Виклад основного матеріалу. Робота у вищій школі на сучасному етапі реалізації ідей асоціації з європейською освітою спрямована переважно на інтенсивну інформатизацію, мобілізацію потенціалу системи самоорганізації навчання, які забезпечують формування у майбутніх фахівців цілісного досвіду педагогічної діяльності, самореалізацію професійних якостей. Це вимагає перегляду традиційних уявлень про розвиток особистості педагога, реалізації випереджувальних технологій його професійної підготовки. Усвідомлення суті та закономірностей самостійної пізнавальної діяльності, оволодіння високим рівнем її організації – один із шляхів удосконалення педагогічного процесу у вищій школі [1, с. 433].

На наш погляд, під самостійною роботою слід розуміти – діяльність студентів, яка полягає в самостійному визначенні мети, завдань, засобів їх досягнення на основі пізнавальних потреб та інтересів; виборі власного пізнавального шляху, спрямованого на створення творчого освітнього продукту; аналізі результату.

Існують різні організаційні форми самостійної роботи студентів. Перша – традиційна, яка виконується самостійно у вільний від занять, зручний для студента час, як правило, поза аудиторією. До цієї форми відносять індивідуальні завдання.

Індивідуальні завдання, до яких насамперед відносять навчально-дослідні завдання, реферати, самостійні контрольні роботи, сприяють більш поглибленому вивченню студентом теоретичного матеріалу, формуванню вмінь використати знання для вирішення відповідних практичних завдань.

Індивідуальні завдання виконуються студентами самостійно із забезпеченням необхідних консультацій з окремих питань з боку викладача. Допускаються випадки виконання комплексної тематики (проекту) кількома студентами.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання студента є видом позааудиторної самостійної роботи студента навчального чи навчально-дослідницького характеру, яке виконується в процесі вивчення програмного матеріалу навчального курсу і завершується разом із складанням підсумкового іспиту чи заліку із даної навчальної дисципліни [6, с. 344].

Реферати – це індивідуальні завдання, які сприяють поглибленню і розширенню теоретичних знань студентів з окремих тем дисципліни, розвивають навички самостійної роботи з навчальною та науковою літературою.

Самостійні контрольні роботи – це індивідуальні завдання, які передбачають самостійне виконання студентом певної практичної роботи на основі засвоєного теоретичного матеріалу.

ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ ТА МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Інша форма самостійної роботи – аудиторна індивідуальна самостійна робота під керівництвом викладача, під час виконання якої студент може отримати методичну допомогу щодо її виконання. Основні види самостійної роботи: консультації, індивідуальні навчальні заняття, перевірочні роботи.

Консультація – форма навчального заняття, при якій студент отримує від викладача відповіді на конкретні запитання або пояснення певних теоретичних положень чи аспектів їх практичного застосування.

Консультація може бути індивідуальною або проводитися для групи студентів, залежно від того, чи викладач консультує студентів з питань, пов'язаних із виконанням індивідуальних завдань, чи з теоретичних питань навчальної дисципліни.

Індивідуальне навчальне заняття – форма організації навчання під керівництвом викладача, що має на меті поглиблення, узагальнення та закріплення знань, яких студенти набувають у процесі навчання, а також для розкриття індивідуальних творчих здібностей, у т.ч. і до науково-дослідної роботи.

Слід зазначити, що організація самостійної роботи студентів має бути підпорядкована відповідним вимогам:

1. Розвиток мотиваційної установки у студентів. Умовою будь-якої цілеспрямованої діяльності є установка – готовність до певної активності, виникнення якої безпосередньо залежить від наявності в людині потреби і від об'єктивної ситуації задоволення цієї потреби. Установка відчутно впливає на характер і результати діяльності студентів, сприяє підвищенню ефективності дій, активізує мислення, пам'ять, робить сприйняття точнішим, увагу зосередженішою, спрямованішою на об'єкт пізнання. Тому студент повинен виробити в собі внутрішню потребу в постійній самостійній роботі.

2. Систематичність і безперервність. Тривала перерва у роботі з навчальним матеріалом негативно впливає на засвоєння знань, спричиняє втрату логічного зв'язку з раніше вивченим. Несистематичність самостійної роботи унеможливорює досягнення високих результатів у навчанні. Тому студент повинен не випускати з поля зору жодних дисциплін, вміло поєднувати їх вивчення.

3. Послідовність у роботі. Послідовність означає чітку упорядкованість, черговість етапів роботи. Не закінчивши вивчення однієї книги, не можна братись за іншу, далі за третю. Розкиданість та безсистемність читання породжують поверховість знань, унеможливають тривале запам'ятовування прочитаного. При читанні конспекту лекцій, монографій, підручника, навчального посібника не повинно лишатися нічого не з'ясованого. Не розібравшись хоча б в одному елементі міркувань автора книги, студент не може далі повноцінно засвоїти навчальний матеріал.

4. Правильне планування самостійної роботи. Чіткий план допоможе раціонально структурувати самостійну роботу, зосередитися на найсуттєвіших питаннях.

5. Використання відповідних методів, способів і прийомів роботи. Багато студентів працюють із книгою неправильно: читають текст і відразу занотовують, намагаючись запам'ятати прочитане. За такого підходу ігнорується найважливіший елемент самостійної роботи – глибоке осмислення матеріалу. Це призводить до того, що студенти засвоюють його поверхово, їм складно на практиці повною мірою застосувати теорію. У них формується шкідлива звичка не думати, а запам'ятовувати, що також негативно впливає на результати навчання.

6. Керівництво з боку викладачів. Основними формами керівництва самостійною роботою студентів є визначення програмних вимог до вивчення навчальних дисциплін; орієнтування студентів у переліку літератури; проведення групових та індивідуальних консультацій; організація спеціальних занять з метою вивчення наукової та навчальної літератури, прийомів конспектування; підготовка навчально-методичної літератури, рекомендацій, пам'яток тощо.

Виховання у студентів навичок самостійної роботи з навчальним матеріалом, науковою та навчально-методичною літературою належить до першочергових завдань вищої школи. Ядром самостійної роботи є пізнавальне і проблемне завдання, тому що саме наявність завдання обумовлює весь процес самостійної роботи.

До цього слід додати, що завдання повинні стимулювати студента працювати з великим масивом інформації й інформаційних джерел. Саме при виконанні самостійної роботи студент має довести свою професійну зрілість і здатність працювати в інформаційному суспільстві.

Однією із основних вимог до завдань є поступове нарощування їх складності від початкового рівня до кінцевого. При побудові такої системи завдань необхідно враховувати, що навчання носить розвиваючий характер.

Розгляд системи пізнавальних завдань буде неповним, якщо окремо не зупинитись на проблемі сутності поняття «творче завдання» та прийомах його застосування. Різноманітність інтерпретацій «творчого завдання» у наукових дослідженнях та його центральне місце у психології мислення потребує уточнення його змісту. Специфічним для творчих завдань є неможливість розв'язання їх простим перебором різних варіантів.

Можна виділити такі основні компоненти «творчого завдання»: самостійний пошук, перетворення та розкриття відносин між об'єктами і явищами, проблемність, заданість мети.

ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ ТА МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

У нашому розумінні творче завдання – це змістова мета навчального процесу, яка спрямована на самостійний пошук нових засобів оволодіння знаннями й уміннями у професійній діяльності. Вважаємо, що головною метою використання творчих завдань у вузі є моделювання майбутньої діяльності фахівця. Творчі завдання носять комплексний характер, тому що вони спрямовані на здобуття у процесі навчання певних знань, розвиток певних способів мислення, формування конкретних навичок та вмінь у процесі міжособистісної взаємодії, яка, у свою чергу, пов'язана з конкретною соціальною чи професійною діяльністю. Творчі завдання відрізняються від традиційної системи навчання з використанням репродуктивних завдань певними особливостями: при використанні творчих завдань процес навчання максимально наближений до реальної педагогічної діяльності. Це досягається шляхом використання у творчих завданнях моделей реальних ситуацій [8, с. 125].

Розвиток пізнавальної діяльності і самостійності студентів сприяють семінарські заняття та науково-практичні конференції. Вони є одним з ефективних засобів активізації самостійної роботи студентів. Студенти вчаться правильно працювати з літературою, аналізувати наукові тексти, узагальнювати, робити повідомлення, обговорювати поставлені проблеми, доводити правильність висунутого положення. Розвитку творчої думки та самостійності сприяють міжпредметні зв'язки. В процесі опрацювання тієї чи іншої теми студенти, спираючись на раніше здобуті знання, на основі логічного порівняльного аналізу, вчаться встановлювати зв'язок між елементами знань і застосовувати здобуті знання, уміння та навички на практиці. В навчальному процесі слід використовувати міжпредметні завдання. Вони можуть мати проблемно-пошуковий характер та включати проблемні питання [3, с. 31]. Складаючи ці завдання, слід враховувати рівень пізнавальної активності і здатність студентів працювати самостійно. Всі види завдань слід формувати таким чином, щоб вони розвивали творчий підхід до теми, яка вивчається, сприяли розвитку навичок та вмінь, раціонально вирішувати поставлені завдання.

Висновки. Наукова й навчальна робота студентів – це велика складна система, що виражається нескінченною розмаїтістю станів, відносин, зв'язків різних компонентів, які її складають. Щоб ця система була оптимальною й дійсно розвивалася, вона повинна бути раціональною, мати необхідне науково-теоретичне обґрунтування й наукову організацію.

Для покращення організації самостійної роботи студентів виділимо декілька пропозицій:

1) володіння студентами вміннями та навичками самостійної навчальної діяльності;

- 2) формування у студентів потреби й інтересу до самостійної роботи;
- 3) врахування індивідуальних особливостей студентів під час визначення завдань для самостійної роботи;
- 4) врахування групових особливостей студентів (рівень інтелектуального розвитку, провідний тип темпераменту, мотив навчальної діяльності та ін.);
- 5) розробка індивідуальних творчих завдань для самостійної роботи студентів над темами курсу і керівництво нею з боку викладача;
- 6) створення необхідного методичного матеріалу для організації самостійної роботи студентів;
- 7) грамотне керівництво самостійною роботою студентів та надання вчасної допомоги для усунення недоліків.

Список використаних джерел:

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України : підручник для аспірантів та молодих викладачів вищих навчальних закладів / А. М. Алексюк. – К. : Вища школа, 1998. – 557 с.
2. Буланова-Топоркова М. В. Педагогіка и психология высшей школы : учебное пособие / М. В. Буланова-Топоркова. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2002. – 544 с.
3. Данілов М. А. Самостійна робота студентів : навчальний посібник / М. А. Данілов. – К. : Вища школа, 1999. – 101 с.
4. Журавська Л. М. Концептуальні умови управління самостійною роботою студентів у ВНЗ / Л. М. Журавська // Освіта та управління. – 1999. – Т. 3. – № 2.
5. Євдокимов В. І. Самостійна робота студентів : навчальний посібник / В. І. Євдокимов. – Х. : Вид-во ХДГУ, 2004. – 140 с.
6. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навчальний посібник / А. І. Кузьмінський. – К. : Знання, 2005. – 486 с.
7. Мороз О. Г. Самостійна робота студентів / О. Г. Мороз // Навчальний процес у вищій педагогічній школі. – К. : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2001. – 157 с.
8. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи : навчальний посібник / В. Л. Ортинський. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 248 с.
9. Психологія вищої школи : навчальний посібник / М. І. Дьяченко, Л. А. Кандибовіч, С. Л. Кандибовіч. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 356 с.
10. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навчальний посібник / М. М. Фіцула. – К. : Академвидав, 2006. – 341 с.

Irina Adamova, Candidate of Economic Sciences,
Konon Bagriy, Candidate of Economic Sciences,
Chernivtsi Trade and Economics Institute of KNTEU, Chernivtsi

PECULIARITIES OF STUDENTS INDEPENDENT WORK IN IDENTIFYING THEIR CREATIVE POTENTIAL

Annotation

Reform of the modern Ukrainian society is accompanied by a worsening of social problems. In the present conditions of the labor market and employment peculiarities, requirements for professional competence of graduates which explains qualitatively new forms and methods of higher education, aimed at creating an integrated system of continuous education, to expand the scope of independent activity of the students who form the skills of self-organization and self-education.

Functions expanding and growing of the role of independent work of students, not only leads to an increase in its volume, but also causes a change in the relationship between teacher and student as

ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ ТА МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

equal subjects of educational activity, teach him to solve issues of organization, planning, control over its training activities, fostering independence, as a personal trait.

The article discusses the features of the organization of independent work of students in accordance with modern requirements and the learning environment, approaches of its efficient organization as an integral component in the educational environment.

Keywords: independent work, individual work, self-education, self-reliance, creative task, independent search.

References:

1. Aleksyuk, A. (1998). *Pedahohika vyschoi osvity Ukrainy* [Pedagogy of Higher Education of Ukraine]. High School, Kyiv (in Ukr.).
2. Bulanova-Toporkova, M. (2002). *Pedagogika i psihologija vyshej shkoly* [Pedagogy and Psychology of high school]. Phoenix, Moscow (in Russ.).
3. Danilov, M. (1999). *Samostijna robota studentiv* [Independent work of students]. High School, Kyiv (in Ukr.).
4. Zhuravska, L. (1999). Conceptual condition management independent work of students in universities. *Osvita and upravlinnya* [Education and Management], vol. 3, no. 2 (in Ukr.).
5. Evdokimov, V. (2004). *Samostijna robota studentiv* [Independent work of students]. HDHU, Kharkiv (in Ukr.).
6. Kuzminskyy, A. (2005). *Pedahohika vyschoi shkoly* [Higher Education Pedagogy]. Knowledge, Kyiv (in Ukr.).
7. Moroz, A. (2001). Independent work of students. *Navchalnyy proces u vyschiiy pedahohichniy shkoli* [The educational process in higher educational school], 157 (in Ukr.).
8. Ortynsky, V. (2004). *Pedahohika vyschoi shkoly* [Higher Education Pedagogy]. Center textbooks, Kyiv (in Ukr.).
9. Dyachenko, M., Kandybovich, L., Kandybovich, S. (2004). *Psykhoholohiia vyschoi shkoly* [Higher School of Psychology]. Center textbooks, Kyiv (in Ukr.).
10. Fitsula, M. (2006). *Pedahohika vyschoi shkoly* [Higher Education Pedagogy]. Akademvydav, Kyiv (in Ukr.).

УДК 378.147:004.9

О.С. Кшевецький, к.ф.-м.н.,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці,

Ю.В. Литвинов,

Харківський національний педагогічний університет ім. Г. Сковороди,
м. Харків

ДОСЛІДЖЕННЯ ВИПРЯМЛЯЧІВ У НАВЧАЛЬНОМУ ЕКСПЕРИМЕНТІ З ВИКОРИСТАННЯМ КОМП'ЮТЕРНИХ ЗАСОБІВ

Анотація

Описані деякі можливості застосування комп'ютерних засобів у навчальному експерименті на прикладі дослідження випрямлячів на основі напівпровідникових діодів. Зокрема, наведені дослідження одно- та двопівперіодних випрямлячів з використанням комп'ютерного вимірювального комплексу ІТМ та за допомогою моделювання в середовищі Multisim. Досліджено та проаналізовано фактори, що впливають на ККД однопівперіодного випрямляча. Досліджено